

ใบความรู้ที่ ๒.๑ เรื่อง งานทัศนศิลป์ในยุคสมัยต่างๆของไทย

ศิลปะไทย

เป็นศิลปะประจำชาติของชาวไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่บรรพบุรุษสมัยอดีตกาลได้เปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลและสมัยของแต่ละยุค จากหลักฐานการสร้างสรรคของมนุษย์ในดินแดนไทย แบ่งได้เป็น 3 ยุค

1. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ พบหลักฐานการศึกษาศิลปวัฒนธรรม ได้แก่

1) ยุคหินเก่า ระยะเวลาประมาณห้าแสนปีถึงห้าหมื่นปี พบเครื่องมือหิน ที่จังหวัดกาญจนบุรี เชียงราย น่าน และลพบุรี เครื่องมือหินที่พบได้แก่ ขวานหินกะเทาะจากก้อนอย่างหยาบๆ

2) ยุคหินกลาง ระยะเวลาประมาณหนึ่งหมื่นปีถึงห้าพันปี พบเครื่องมือหินกะเทาะในท้องที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ลพบุรี ราชบุรี และกาญจนบุรี เครื่องมือมีความประณีตงดงามมากขึ้นกว่าเดิม

3) ยุคหินใหม่ ระยะเวลาประมาณห้าพันปีถึงห้าพันปี พบเครื่องมือหินอยู่ในทุกภาคของประเทศ ไทยรวมกันเป็นหมู่บ้าน บนหินใกล้แหล่งน้ำ รู้จักทำขวานหินให้ประณีตงดงาม รู้จักทำเครื่องปั้นดินเผา ทำเครื่องประดับ เครื่องประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นักโบราณคดีบางท่านให้ความเห็นว่า มนุษย์ยุคหินใหม่ในประเทศไทย คือ บรรพบุรุษของคนไทยเราในปัจจุบัน เครื่องมือที่พบ ได้แก่ ปลายหอย กำไลทำด้วยหิน หม้อ หุ่นขี้วาว ภาชนะใส่อาหาร มีลวดลายเชือก ลายเสือ และลายจักสาน เป็นต้น

4) ยุคโลหะ ระยะเวลาประมาณแปดพันปีถึงสองพันปี พบเครื่องโลหะเครื่องเผาที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี มีอายุประมาณเจ็ดพันปีเศษ ที่พบมากในประเทศไทย ได้แก่ กลองมโหระทึก อาวุธ เครื่องใช้ และเครื่องประดับ

พบภาพเขียนสีและภาพแกะสลักบนผนังถ้ำ ที่อยู่อาศัยของมนุษย์ยุคนี้ เช่น ถ้ำเขาเขียว ภาคกลาง พบที่จังหวัดกาญจนบุรี ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น อุดรธานี และทางภาคใต้พบที่จังหวัดพังงา เป็นต้น

ถ้ำเขาเขียว ภาคกลางพบที่จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพคนทึบมา : <http://www.era.su.ac.th>

ภาพเรขาคณิต

ที่มา : <http://www.era.su.ac.th>

ภาพแสดงด้วยลายเส้นเป็นเค้าโครง หรือ รูปทรงต่างๆ และภาพลายเส้นผสมกับระบายสีทึบ อาจเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมาย หรือแสดงภาพต้นไม้ บ้าน เครื่องมือต่างๆ หรือภาพดวงอาทิตย์ ? รวมทั้งภาพสัตว์ด้วย

ภาพเขียนและภาพแกะสลักบนผนังถ้ำ(Cave Arts) ถือเป็นงานศิลปะที่เก่าแก่ที่สุด เป็นวัฒนธรรมการสร้างอีกอย่างหนึ่งของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สีที่ใช้จะเป็นสีของดิน ได้แก่ สีแดง สีเหลือง และสีดำ เขียนเป็นภาพสัตว์ ลายเรขาคณิต และภาพคน

2. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ชาติไทย

แบ่งตามหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ดังนี้

1) **ศิลปะรุ่นเก่า** จากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาจากอินเดียมายังดินแดนสุวรรณภูมิบริเวณภาคกลางของประเทศไทย ศิลปะและวัฒนธรรมทางศาสนามีผู้นำเข้ามา เช่น พระพุทธรูปขนาดเล็กหล่อด้วยสำริด เป็นศิลปะอมราวดี และพระพุทธรูปศิลปะคุปตะของอินเดีย จึงเข้าใจว่าเป็นตัวอย่างในการสร้างพระพุทธรูป (สันติ เล็กสุขุม, 2544 : 22)

2) **ศิลปะทวารวดี** พุทธศตวรรษที่ 11-16 บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดที่พบศิลปวัตถุ แก่ สุพรรณบุรี สระบุรี ราชบุรี และนครปฐม ราชธานีของอาณาจักรทวารวดีไม่ทราบแน่ชัดแต่สันนิษฐานจากหลักฐานทางโบราณคดีเชื่อว่าน่าจะเป็นนครปฐม

3) **ศิลปะศรีวิชัย** พุทธศตวรรษที่ 13-18 บริเวณหมู่เกาะชวา มาเลเซีย และตอนใต้ของไทย ปัจจุบันคือ อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศิลปวัตถุได้รับอิทธิพลต่อเนื่องจากชวาเป็นสำคัญ

เช่น พระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช ประติมากรรมรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด เป็นต้น

พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสำริด

<https://upload.wikimedia.org/>

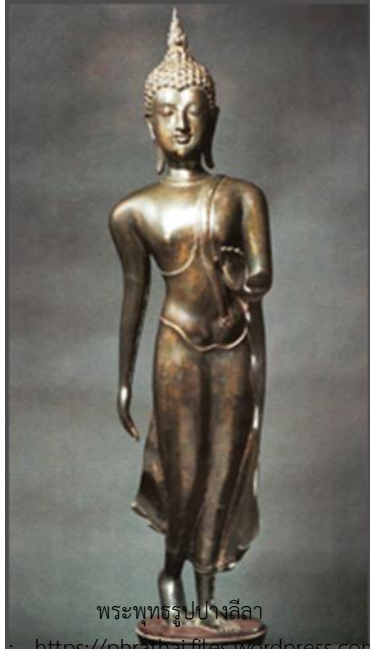
ที่มา :

1.3 ยุคประวัติศาสตร์ชาติไทย

ศิลปะยุคประวัติศาสตร์ไทย เริ่มตั้งแต่ชนชาติไทยตั้งมั่นในสุวรรณภูมิแบ่งคร่าวเป็น 4 สมัย คือ ศิลปะสมัยเชียงแสน ศิลปะสมัยสุโขทัย ศิลปะสมัยอยุธยา และศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์

- ๑) ศิลปะสมัยเชียงแสน หรือศิลปะล้านนาไทย พบซากเมืองอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ศิลปวัตถุของสมัยเชียงแสนได้รับอิทธิพลจากอินเดียและลังกา มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น สถาปัตยกรรม โบสถ์ และวิหาร ภาพปูนปั้นห่อไตร วัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่

๒) ศิลปะสมัยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๘ - ๒๐ อยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทยที่เมืองสุโขทัยที่งดงามมาก เป็นศิลปะแบบสูงสุด(Classic Art) พระพุทธรูปมีความอ่อนช้อยละมุนละม้ายตามอุดมคติอันดีงามของไทย เช่น พระพุทธรูปปางลีลา ที่ระเบียงพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร กรุงเทพมหานคร พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก

ที่มา : <https://phrathat.files.wordpress.com>

ที่มา : <https://th.wikipedia.org>

งานจิตรกรรม การวาดภาพพระบายสีในสมัยสุโขทัย เป็นงานที่สะท้อนความเชื่อถือ ศรัทธาทางศาสนา วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของคนไทยในสมัยนั้น โดยมุ่งเน้นสร้างสรรค์งานจิตรกรรมตามแบบอุดมคติ (Idealistic) มากกว่าแบบ เหมือนจริง (Realistic) เช่น งานจิตรกรรมประกอบพระนิพนธ์ "ไตรภูมิพระร่วง" ของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) ซึ่งเป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาเล่มแรกของไทย ภาพลายเส้นที่วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย แสดงการแต่งกายและเครื่องประดับของชนชั้นสูง ภาพจิตรกรรมฝาผนังในเจดีย์องค์หนึ่งของวัดเจดีย์เจ็ดแถว เป็นภาพแถวพระพุทธเจ้าประทับเรียงกัน เป็นต้น

ภาพเขียนที่วัดศรีชุม

ภาพจิตรกรรม หอพระพุทธสิริมารวิชัย

สุโขทัย

ที่มา : http://119.46.166.126/self_all

ที่มา : <http://www.thaimaptravel.com>

๓) ศิลปะสมัยลพบุรี ยุคนั้นอาณาจักรลพบุรีหรือเมืองละโว้ในขณะนั้น ได้รับอิทธิพลทั้งด้านความเชื่อทางศาสนา และ งานศิลปะมาจาก อาณาจักรขอมค่อนข้างมาก ทำให้งานศิลปะของเมืองละโว้ ออกมาเป็นสไตล์ขอมเป็นส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นงานสถาปัตยกรรม งานประติมากรรม มองเผินๆจะเหมือนกับของขอมเลยทีเดียว แต่มีรายละเอียดบางอย่างแตกต่างกันอยู่เล็กน้อย

การสร้างพระพุทธรูป งานประติมากรรมส่วนใหญ่ยุคก่อนนั้นจะเน้นการสร้างพระพุทธรูปเนื่องจากความเชื่อทางด้านศาสนานั้นเอง ที่นี้พระพุทธรูปสมัยลพบุรีนั้น จะคล้ายกับงานพระพุทธรูปของขอมด้วย กล่าวคือจะทำให้พระพักตร์(หน้า)สั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยม ตาโต ปากกว้าง เป็นต้น ปางที่นิยมสร้างก็คือ ปางนาคปรก นิยมสร้างพระจากหินทราย หรือ สำริดมากที่สุด นอกจากนั้นจะมีการสร้างเทวรูปเพื่อสักการะความเชื่อ หลักๆจะมีสองแบบคือ เทวรูปพระนารายณ์ และ เทวรูปพระศิวะ

งานสถาปัตยกรรม

เมืองละโว้ในยุคนั้น

ด้วย กล่าวคือ เมืองจะมีการ

ที่มา: <http://www.pennpat.org>

แผนการสร้างเมืองมาจากขอม

วางผังเมืองมาเป็นอย่างดี มี

การวางระบบน้ำประปาเพื่อเก็บไว้ใช้เพาะปลูก มีการสำรองแหล่งน้ำสำคัญ(เหมือนกับเขื่อน)อีกด้วย ด้านสถาปัตยกรรมจะสร้างอย่างมีแบบแผนทั้งทางด้านวิศวกรรม และความเชื่อผสมผสานกัน อย่างเช่น การสร้างปราสาทจะสร้างแบบให้แผนผังสมมาตรกัน(เพื่อความสวยงามและใช้งานง่าย) อีกทั้งปราสาทจะต้องหันหน้าไปทางทิศตะวันออก(รับแสงอาทิตย์ตอนเช้า)อีกด้วย นอกจากนั้นวิธีการสร้างก็ยอดเยี่ยม เราใช้อิฐ หินทราย ศิลาแลงมาวางเรียงกันเพื่อทำให้เกิดปราสาทขึ้นมา นักโบราณคดีเชื่อว่ายุคนั้นอาจจะมีการใช้ยางไม้พิเศษเพื่อทำหน้าที่ยึดติดก้อนหินให้อยู่ตัว สถาปัตยกรรมที่มีความศิลปะยุคสมัยลพบุรีมากที่สุด ได้แก่ พระปรางค์สามยอด

ประติมากรรม

ที่มา: <http://www.pennpat.org>

ผลงานศิลปะสมัยลพบุรีอีกชิ้นหนึ่ง น่าสนใจมากนั่นก็คือ ผลงานภาพเหมือนพระบรมสาทิสลักษณ์ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ พระเจ้าแผ่นดินองค์สำคัญที่เผยแพร่ความคิด ความเชื่อหลายอย่างไปทั่วทั้งอาณาจักร รวมถึงลพบุรีนี้ด้วย มีผลงานชิ้นหนึ่งเชื่อกันว่าเหมือนกับท่านมากถูกคนพบที่ ปราสาทหินพิมาย จังหวัด โคราช แม้จะชำรุดเสียหายไปบ้างจากกาลเวลา แต่โดยรวมยังสมบูรณ์อยู่มาก ใครที่สนใจศิลปะสมัยลพบุรี เสาร์ อาทิตย์ว่างๆลองขับรถไปดูไม่ไกลจากกรุงเทพเท่าไรนัก

พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี

ที่มา : <https://th.wikipedia.org>

๔) ศิลปะสมัยอยุธยา พุทธศตวรรษที่ 20-23 มีพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานี ศิลปวัตถุสมัยแรกได้รับอิทธิพลจากศิลปะสมัยลพบุรี และสุโขทัย เช่น พระเศียรพระพุทธรูปหินทราย และประติมากรรมสลักไม้ที่บานประตูเจดีย์วัดพระศรีสรรเพชญ์ แล้วพัฒนาเป็นเอกลักษณ์ของอยุธยาแท้ เช่น ประติมากรรมสลักไม้สูง รูปพระนารายณ์ทรงครุฑ ลายรดน้ำตู้พระธรรม ที่มีชื่อเสียง คือ “ลายรดน้ำฝีมือครูวัดเชิงหวาย” พบที่วัดเชิงหวาย จังหวัดนนทบุรี

งานประติมากรรม งานปั้น และงานแกะสลักสมัยอยุธยา เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ มีการปั้นพระพุทธรูปในลักษณะต่าง ๆ ในระยะแรกได้รับอิทธิพลมาจากสมัยสุโขทัย ต่อมาได้สร้างสรรค์พระพุทธรูปเป็นแบบทรงเครื่องใหญ่เป็นแบบอยุธยา ซึ่งมีเครื่องประดับตกแต่งที่งดงาม เช่น พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ วัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีทองรูปประพรรณสมัยอยุธยา พิมพ์ในกรุพระปรางค์ วัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ วัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
<http://www.thaigoodview.com>

ศิลปกรรมไทย เช่น พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร

๕) ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๓ โดยรวมศิลปะสมัยธนบุรีด้วย ศิลปะสมัยรัตนโกสินทร์ระยะแรกเลียนแบบศิลปะสมัยอยุธยาเป็นสำคัญ เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ต่อมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก และในสมัยรัชกาลที่ ๔ – ๕ เริ่มนิยมศิลปกรรมยุโรปมาก ได้นำมาผสมกับแบบ

พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพมหานคร
ที่มา : <https://th.wikipedia.org>